

На практиці зустрічаються також випадки, коли судом застосовується часткова конфіскація предметів порушень митних правил, коли частина їх іде у власність держави (як правило, менша), а друга, більша, повертається правопорушнику [2]. Таке рішення, як і незастосування конфіскації у випадках, коли закон встановлює її безальтернативність, є суттєвим порушенням законності. Тим самим втрачається виховний вплив провадження в справах про порушення митних правил, а робота, здійснена митними органами для притягнення винного до адміністративної відповідальності, виявляється малоефективною.

Надійшла до редколегії 17.03.2000

Список літератури:

1. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1.11.1996 р. // Юрилическая практика. 1997. № 6. 2. Бабенко І. Митники проти контрабанди // Уряд. кур'єр. 1999. 12 травня. 3. Як боротися проти порушень митних правил? Запитання-відповіді // Вісник Академії митної служби України. 1999. № 2. С. 46-52.

П.В.Федоров

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Становлення України як незалежної правової держави обумовило необхідність проведення реформи правової системи. Нові економічні процеси, перехід до ринкової економіки не могли не відбитися і на адміністративному праві - фундаментальній галузі публічного права. Це стосується і запровадження адміністративної відповідальності юридичних осіб.

Аналіз загальних положень теорії права однозначно витікає, що юридичні особи можуть бути суб'єктами тільки цивільно-правової відповідальності. У Кодексі України про адміністративні правопорушення [1] (далі - КпАП) використовується термін "особа", але при цьому не уточнюється про яку особу, як суб'єкта адміністративної відповідальності, йдеться. Разом з тим, проаналізувавши ряд норм КпАП (про вік, з якого настає адміністративна відповідальність, про відповідальність неповнолітніх, про відповідальність посадових осіб і т.ін.), можна прийти до висновку, що основним суб'єктом адміністративної відповідальності в Україні є фізична особа.

Розвиток підприємництва, заснованого на різних формах власності, а також і інші об'єктивні причини спонукали Верховну Раду України прийняти кілька законодавчих актів, які визнають юридичні особи поряд із фізичними особами суб'єктами адміністративної діяльності. Це закони України: «Про зайнятість населення» від 1.03.1991 р., «Про об'єднання громадян» від 16.06.1992 р., «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування» від 14.10.1994 р., «Про виключну (морську) економічну зону України» від 16.05.1995 р. та ін.

Запровадження відповідальності юридичних осіб в адміністративному порядку зустріло ряд серйозних заперечень. Одне з найголовніших полягає в тому, що, оскільки юридична особа діє за допомогою своїх представників. Її діяння не можуть мати так званої "психологічної ознаки", тобто юридична особа не може бути винною у вчиненні правопорушення. Однак, вона має власну волю, що виражається в рішеннях, прийнятих більш-менш кваліфікованою більшістю її членів. Юридична особа має свою діяльність, цілі і завдання, що визначаються в установчих документах, має власний капітал, свої інтереси, які нерідко є відмінними від інтересів фізичних осіб, наприклад, з питань розподілу прибутку [2].

Інше серйозне заперечення, пов'язане з принципом особистої відповідальності - принцип індивідуалізації відповідальності і покарання. Притягуючи до відповідальності юридичну особу, ми тим самим покладемо на неї відповідальність за дії одного або кількох конкретних фізичних осіб - її керівників. Навіть якщо наслідки виникли в результаті виконання рішення, прийнятого більшістю голосів, чому ми поширюємо відповідальність за правопорушення і на меншість членів юридичної особи, що висловили свою незгоду з таким рішенням? Цей доказ заслуговує на увагу, але він ставить проблему, скоріше, технічного характеру - проблему розподілу ваги адміністративної відповідальності, що не є нерозв'язною. Головне, що протилежне рішення призвело б до більш тяжких наслідків, коли б за правопорушення юридичної особи відповідальність несли тільки керівники. І це дійсно суперечило б принципу особистої відповідальності, тобто відповідальності кожного за свої власні дії. Керівники - це тільки органи по виконанню рішень ради управління і загальних зборів юридичної особи, з одного боку, а з іншого - керівники змінюють один одного, а юридична особа залишається. У зв'язку з останньою обставиною зовсім невірно притягати до відповідальності керівника, який виконує свої функції на момент виявлення правопорушення за дії, вчинені його попередником. І, нарешті, з точки зору інтересів потерпілих (держави - при стягненні штрафів і судових витрат), фізичні особи-керівники, на відміну від юридичної особи, не завжди платоспроможні для відшкодування шкоди і збитків.

Останнє серйозне заперечення пов'язане з покаранням юридичних осіб. Деякі автори посилаються на даремність застосування до юридичних осіб адміністративних стягнень, які у цьому випадку не можуть відповідати жодній із традиційних цілей, зазначених ст. 23 КпАП України («адміністративне стягнення...застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення», а відповідальність неживої особи не може мати виховний характер).

Звичайно, абсурдно думати, що шляхом застосування стягнення ми зможемо карати, виправляти або лякати юридичну особу. У відповідь на це заперечення ми можемо відзначити, що дійсно деякі з традиційних стягнень, наприклад, адміністративний арешт, не можуть бути застосовані до юридичних осіб, але проблема тут скоріше практичного й організаційного характеру. Юридична особа може піддаватися класичним майновим санкціям, стягнення

може бути пов'язане з його діяльністю (заборона здійснення або обмеження дозволених видів діяльності), стосуватися репутації юридичної особи (оприлюднення судового рішення) тощо.

Підсумовуючи сказане вище, хочемо подати, що в наш час запровадити адміністративну відповідальність юридичних осіб шляхом внесення змін до чинного КпАП України неможливо, оскільки весь зміст цього Кодексу ґрунтується на протилежних позиціях, що визнають суб'єктом адміністративної відповідальності тільки фізичну особу. Реалізувати цю концепцію можна буде в майбутньому після проведення в Україні адміністративної реформи і прийняття нового КпАП України.

Надійшла до редколегії 26.03.2000

Список літератури:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. Додаток до № 52. Ст. 1122. 2. Лук'янець Д. Про вину юридичних осіб у сфері адміністративної відповідальності // Право України. 1999. № 11.

Н.М. Косміна

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ У ПРОФІЛАКТИЦІ ЗЛОЧИНІВ І ПРО НЕЗАКОННИЙ ОБІГ НАРКОТИКІВ

В даний час в Україні склалося важке соціально-економічне становище, що сприяло поширенню наркоманії і полінаркоманії, тобто вжитку різних сполучень психотропних наркотичних речовин, інших лікарських препаратів або окремих типів наркотичних речовин разом з алкоголем. Питанням боротьби з наркоманією в нашій країні приділяється особлива увага. Це викликано тим, що вжиток наркотичних засобів має згубний вплив на життєдіяльність організму, веде до різних захворювань, сприяє протиправним діям.

Злочинність і наркоманія - взаємозалежні явища. До найбільш поширених відносяться незаконні дії з наркотичними засобами, за які передбачена кримінальна відповідальність за їх збут, виготовлення, збереження, переміщення (ст.ст.2291, 2296, 2298 КК України та ін.). На ґрунті наркоманії відбуваються злочини з метою видобутку засобів для покупки наркотиків, а також насильницькі злочини проти особистості, тому що схильність до насильства є одним з результатів споживання окремих видів наркотиків.

У сфері боротьби з наркотиками склалася тривожна статистика. Правохоронними органами за 1999 р. по Харківській області було вилучено 1552 кг наркотичних засобів. Переважна кількість наркотичних засобів є рослинного походження, які виготовлені з рослин виду *Мак снопворний* (макова солома) - 1295 кг, з рослин роду *Конопля* (гашиш, марихуана, екстракт канабіса) - 254 кг. Якщо в 1998 р. по Харківській області не було зареєстровано випадків вилучення героїну, то в 1999 р. кількість героїну склала - 678 г, а також вперше був зареєстрований випадок вилучення синтетичного наркотичного засобу - ЛСД. За 1999 р. по Харківській області було порушено 2699 кримінальних справ про не-